

VERKSAMHETSFÖRLAGD UTBILDNING

Vårdförbundet Students VFU- Rapport 2019

2019-06-25

Innehållsförteckning

1	Förord.....	3
2	Sammanfattning.....	4
3	Resultat VFU-enkät 2019.....	5
3.1	Sammanfattande betyg	5
3.2	Förberedelser inför VFU	6
3.2.1	Teoretisk förberedelse	6
3.2.2	Praktisk förberedelse	6
3.2.3	Tillgång till schema	7
3.2.4	Schemaändringar	8
3.3	Samverkan mellan VFU-platsen och lärosätet	10
3.3.1	Samarbetet mellan lärosätet och VFU-placeringar	10
3.3.2	Tillhandahållandet av VFU-plats	11
3.3.3	Möjlighet att samarbeta med andra yrkesgrupper	11
3.4	Handledning.....	13
3.4.1	Handledning kring digitala verktyg och IT-system.....	13
3.4.2	Tillgången till handledare.....	13
3.4.3	Handledarnas kunskap om kursplanen	14
3.4.4	Möjlighet till utveckling i studenternas profession	15
3.4.5	Tid för reflektion med handledare	16
3.4.6	Antalet olika handledare	17
3.5	Arbetsmiljö.....	19
3.5.1	Orättvis behandling	19
3.5.2	Vila och återhämtning	19
3.5.3	Utnyttjandet av studenterna som extrapersonal	21
3.5.4	Pendlingstider över 60 minuter	21
4	Metod	23
5	Vårdförbundet Students VFU-ranking 2019	25
6	Slutsats.....	26
6.1	Studenternas förslag på förbättringar av den verksamhetsförlagda utbildningen	26
6.2	Vårdförbundet Students förslag på förbättringar av den verksamhetsförlagda utbildningen	28

1 Förord

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en central del av utbildningen till röntgensjuksköterska, biomedicinsk analytiker och sjuksköterska. VFU ska under handledning ge studenten praktiska färdigheter och möjligheten att tillämpa sina teoretiska kunskaper inför det kommande yrkeslivet. För fjärde året i rad har Vårdförbundet Student gjort en enkätundersökning kring VFU för att granska dess kvalitet inom följande huvudområden:

- Omvårdnadsvetenskap
- Vårdvetenskap
- Biomedicinsk laboratorievetenskap
- Radiografi

United Nations Development Programme (UNDP) har tagit fram 17 globala mål för hållbar utveckling. Ett av områdena som berörs är ”Lika tillgång till yrkesutbildning och högre utbildning av god kvalitet” som belyser vikten av att utbildningen ska vara av god kvalitet för att säkerställa god utveckling. Ledarskap, samverkan och delaktighet är tre stora sammanflätade områden som är en förutsättning för hållbar utveckling. För att ge bättre förutsättningar till ett bra ledarskap vill Vårdförbundet Students styrelse ställa högre krav på handledning under VFU. Vårdförbundet Student vill även fortsätta att tillsammans med lärosätena utveckla grundutbildningarnas teoretiska och praktiska delar.

Eftersom lärosätena genomför VFU tillsammans med regioner, landsting och kommuner, där VFU-platserna finns, är det avgörande att samarbetet mellan lärosätet och vårdverksamheten är gott. Förra årets VFU-Rapport visade dessutom att studenternas arbetsvillkor och arbetsmiljö behövde bli bättre för att de skulle kunna tillgodogöra sig sin praktik. VFU-rapporten ska vara ett verktyg för att samla information, utveckla och säkerställa en god kvalitet av både den verksamhetsförlagda utbildningen och studenthälsan. Arbetet för att stärka villkoren för studenter under VFU måste fortsätta, för att öka studenternas möjlighet att under handledning tillämpa teoretiska kunskaper och agera i sin blivande profession. Vi vill i framtiden se ett mer samordnat agerande från region, kommun och lärosäte för att öka kvaliteten på VFU.

Stort tack till alla som deltog och lycka till i ert kommande yrkesliv önskar Vårdförbundet Students styrelse!

Sophia Godau

Ordförande Vårdförbundet Student

Anton Bräutigam

Ledamot Vårdförbundet Student

Björn Johansson

Ledamot Vårdförbundet Student

2 Sammanfattning

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är ett obligatoriskt moment som ingår i utbildningsplanen för sjuksköterske-, röntgensjuksköterske- och biomedicinska analytikerprogrammet. Under handledning ges praktisk färdighetsträning och möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper inom sina huvudområden omvårdnadsvetenskap, biomedicinsk laborietvetenskap eller radiografi.

Under VFU ska studenterna också ges möjlighet att utveckla yrkeskompetens och skaffa sig erfarenhet i det interprofessionella teamarbetet. Möjligheten att få reflektera tillsammans med en handledare är viktig för inläringen och spelar en stor roll för hur studenterna upplever sin VFU visar Vårdförbundet Students tidigare VFU-rapporter. Det kan handla om ett spontant övervägande av vad som hänt i en situation, eller ett planerat möte för att analysera och djupare förstå olika händelser.

Vårdförbundet Student har drivit frågor kring den verksamhetsförlagda utbildningen sedan 2015. Studentstyrelsen har årligen genomfört en undersökning bland studentmedlemmar och presenterat en VFU-rapport med studenternas uppfattningar samt Vårdförbundet Students förslag på åtgärder för att höja kvaliteten i de verksamhetsförlagda utbildningsdelarna. Under våren 2019 har Vårdförbundet Student skickat ut en enkät (nedan kallad VFU-enkäten) med frågor kring fyra huvudområden: förberedelser inför VFU, samverkan mellan VFU-platser och lärosäten, handledning och arbetsmiljö. Sammanställningen bygger på 920 svarande studenter i termin 4, 5 och 6, fördelade på 25 universitet och högskolor. För mer information se metod och urval.

Rapporten presenterar resultat som bland annat visar att många studenter upplever att studierna förberett dem teoretiskt inför VFU men att många önskar mer praktisk träning. Minst nöjda är studenterna med möjligheten att ta del av schema i god tid inför VFU. Det är även oroväckande att många svarar att de saknat tid för reflektion tillsammans med handledaren. När vi frågat studenterna om de upplever att de utnyttjats som extra personal under VFU svarar nästan hälften ja. Ungefär samma resultat erhöles på frågan om vila och återhämtning. I området kring handledning berördes frågor om handledarens förberedelser inför VFU, tid för reflektion samt tillgången till handledare. Vidare finns frågor om hur bemötandet av arbetsgruppen upplevdes, möjlighet till interprofessionellt samarbete och vad studenterna anser skulle kunna förbättra VFU.

Den verksamhetsförlagda utbildningen skall vara av god kvalitet och utbildningarna skall i sin helhet tillgodose samhällets krav på välutbildad hälso- och sjukvårdspersonal. VFU ger också möjlighet till naturliga möten med andra yrkesgrupper liksom med studerande i andra utbildningsprogram och därigenom ge möjlighet till interprofessionellt lärande. Att studenten och handledaren tillsammans reflekterar över yrkesrollen, dess handlingsmöjligheter samt hur studenten senare som yrkesverksam kan och bör förhålla sig till villkoren på olika kliniska verksamheter är en avgörande faktor för kvaliteten på VFU.

Det är med stor glädje vi presenterar resultaten av undersökningen där vi ser att majoriteten av studenterna generellt är mycket nöjda med sina VFU-placeringar.

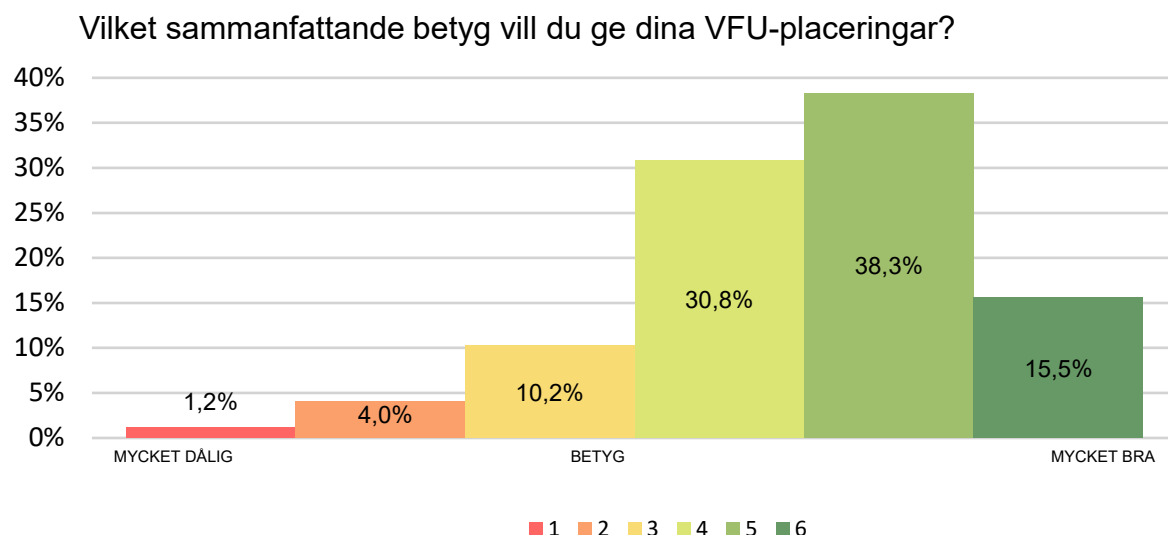
Arbetet med rapporten har skett i samarbete mellan styrelsen för Vårdförbundet Student och Vårdförbundets kansli.

3 Resultat VFU-enkät 2019

I detta kapitel analyseras svar på enkätfrågor till Vårdförbundets studentmedlemmar angående kvaliteten på VFU. Frågorna behandlar förberedelsen inför den verksamhetsförlagda utbildningen, samarbetet mellan VFU-platserna och lärosätena, handledningen studenterna erhållit samt arbetsmiljön under den verksamhetsförlagda utbildningen.

3.1 Sammanfattande betyg

Vi har undersökt vilket sammanfattande betyg studenterna vill ge sina VFU-placeringar där betyg 1 är mycket dålig och betyget 6 är mycket bra. Återigen visas att majoriteten av studenterna generellt är positivt inställda och ger ett mycket bra betyg till sina VFU-placeringar. Nästan 54 procent av studenterna anser att de kan ge betyget mycket bra (5–6) till sina VFU-placeringar. Endast 5,2 procent av studenterna anses vara mindre nöjda eller missnöjda med sina VFU-placeringar och har gett betyget mycket dåligt (1–2) till sina VFU-placeringar.

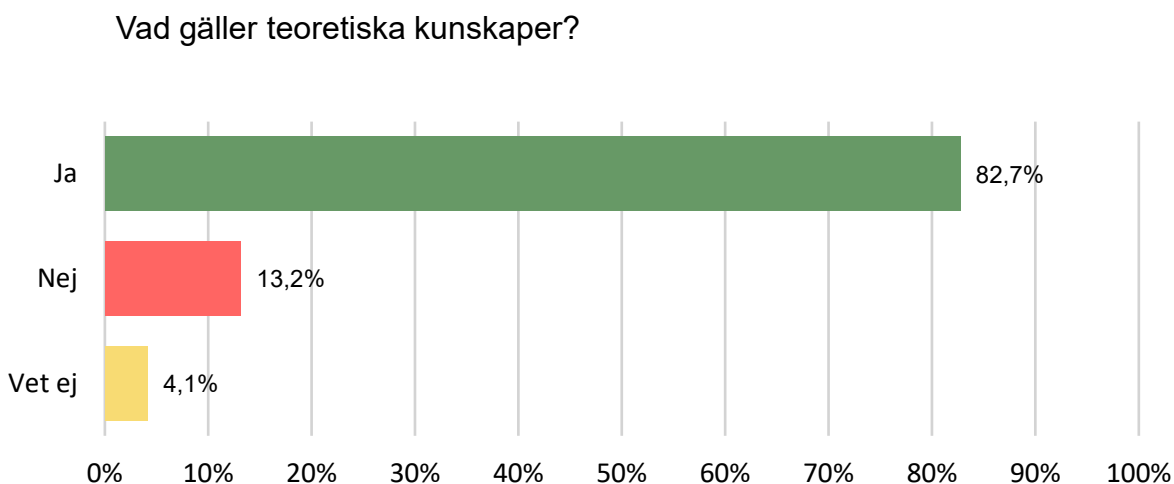

3.2 Förberedelser inför VFU

I avsnittet som behandlar hur väl förberedda studenterna känt sig inför sina VFU-perioder har frågorna delats upp i praktiska och teoretiska kunskaper samt frågor om studenternas schema.

3.2.1 Teoretisk förberedelse

När det gäller teoretiska kunskaper uppger de allra flesta studenter, drygt 83 procent, att studierna gjort att de känt sig väl förberedda inför VFU. Det är 13 procent av studenterna som anser att de inte haft tillräckliga teoretiska kunskaper inför VFU

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Mycket nöjd med det förberedande föreläsningarna och gruppövningarna som vi haft. Lärarna har verkligen varit stöttande och vägledande genom att diskutera grundläggande ämnen och svåra situationer med oss..”

”Då vi alltid har haft all teori innan vi går ut på VFU, så känner man att man har teorin för att i alla fall förstår det överbegripliga, sen så lär man ju sig allt mer ordentligt då man är ute på praktiken och för göra sakerna.”

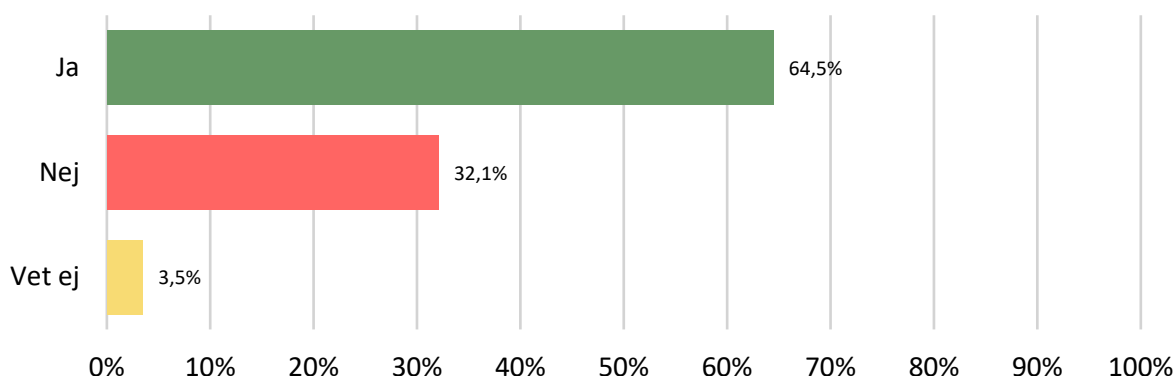
”Vissa teoretiska föreläsningar har man fått efter att man gjort klart sin VFU. Vissa av föreläsningarna hade vart lämpligare att ha innan placeringen.”

3.2.2 Praktisk förberedelse

När det gäller praktiska färdigheter uppger drygt 65 procent av studenterna att studierna förberett dem väl inför VFU. Det är 32,1 procent av studenterna som inte tycker att studierna

förberett dem tillräckligt gällande praktiska moment. I de öppna kommentarerna lyfter också många studenter att de är nöjda med den praktiska träningen som ges på utbildningen inför VFU-perioderna men att de hade önskat ännu mer praktisk träning under sin utbildning. Många uppger att de praktiska färdigheterna utvecklas under själva VFU-perioderna och inte främst genom de förberedande studierna.

Vad gäller praktiska färdigheter?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Känner att de praktiska färdigheterna utvecklas under själva VFU-perioderna och inte främst genom de förberedande studierna. Sen att jobba som undersköterska vid sidan om studierna har hjälpt till att förbättra de praktiska färdigheterna.”

”Extremt lite tid i träningscentrum, så har knappt fått öva in momenten. Dessutom har allt material behövt ”sparas” på så det har varit svårt att genomföra korrekt moment upprepande gånger för att få det i fingrarna”

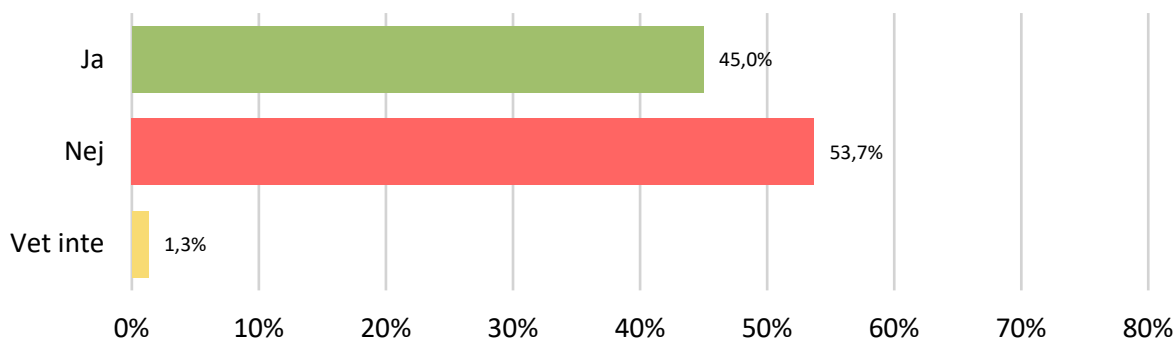
“Även om man är någorlunda förberedd vill man ha mer praktisk övning på kliniskt träningscentrum inför praktikperioderna. När det går ett år mellan praktikerna så är det faktiskt lätt att glömma vissa grejer!!

3.2.3 Tillgång till schema

I tidigare års VFU-rapporter har vi undersökt hur studenterna upplevt stödet både från universitet och högskola samt handledarna. Resultaten har visat att tillgång till information om tilldelad VFU-placering och schema varit något som studenterna varit mindre nöjda med. I år ställde vi frågan om studenterna anser att de fått möjlighet att ta del av sitt schema i god tid inför VFU-perioderna. Det är över hälften (54 procent) som svarar att de inte har fått tillgång till scheman i god tid inför VFU. I kommentarerna som studenterna lämnat framkommer att variationen är stor mellan olika placeringar. Inför VFU blir studenter informerade om att schemat ska tilldelas senast två veckor innan VFU-start, detta för att ge

möjlighet till planering av studier och privatliv. Trots utlovade scheman svarar 54 procent av deltagarna att de inte fått ta del av sitt schema i förväntad tid.

Har du fått möjlighet att ta del av ditt schema i god tid inför dina VFU-perioder?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Vissa VFU platser har gett schema 2veckor innan, en del har dock gett första dagen man kommer dit, hade gärna fått reda på flera veckor innan”

”Det har varierat med tiderna, handledarna har själva inte fått sina nya scheman i tid. Men det har alltid gått att lösa.”

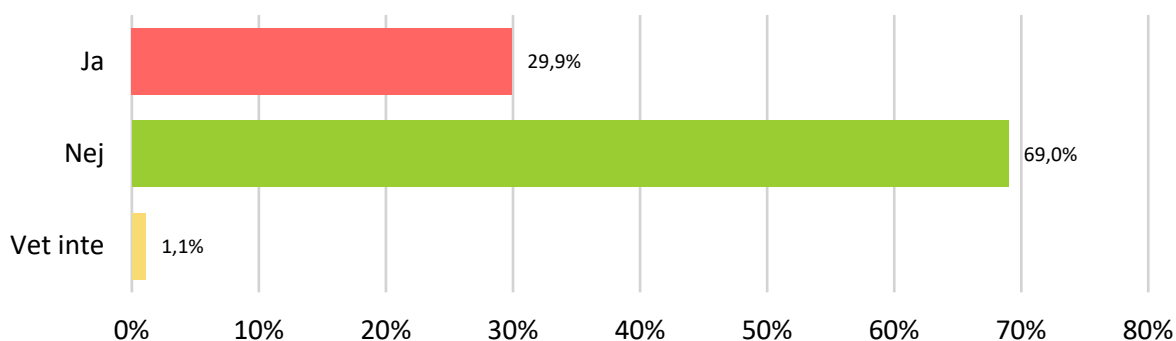
”Fått schema dagen innan första VFU-dag, trots att vi blivit lovade att få det 2v innan.”

“Jag har aldrig fått schema innan en praktikplacering, oftast har jag fått det på plats första dagen eller att de erbjudit mig att lägga mitt eget schema beroende på min hemsituation och pendling till praktiken. Jag upplever att de varit flexibla för min skull, bara jag gör mina timmar som är bestämda.”

3.2.4 Schemaändringar

Drygt 30 procent av studenterna svarar att de varit med om att schemat förändrats flera gånger under en VFU-period. Majoriteten av studenterna, drygt 70 procent, anser att de inte varit med om stora schemaförändringar under en VFU-period.

Har du varit med om att ditt schema förändrats flera gånger under en VFU-period?

Utdrag från studenternas kommentarer:

"Har schemat ändrats har man fått veta det någon dag i förväg, man har alltid vetat var man ska vara på morgonen när man kommer"

"Gällande schema förändringar har de inträffat då handledare varit sjuk, vilket både är lärorikt och givande men som student känns det sårbart då jag vet om att jag är där i en bedömningsituation. "

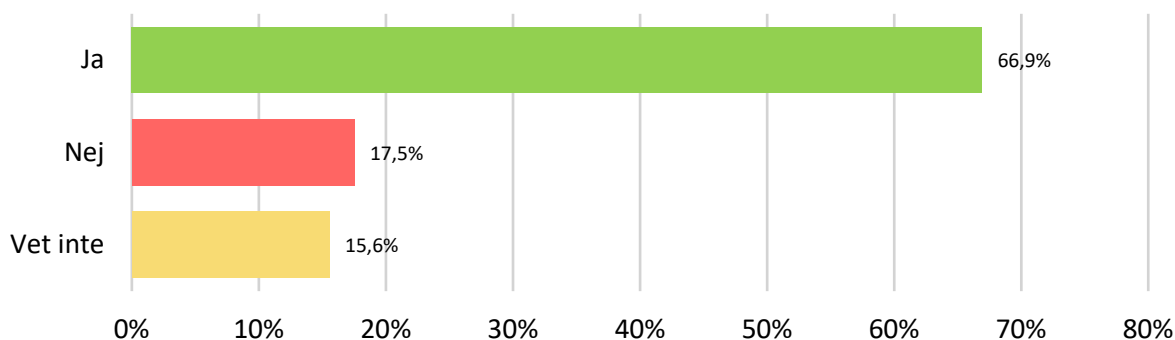
3.3 Samverkan mellan VFU-platsen och lärosätet

I avsnittet som behandlar samverkan mellan VFU-platsen och lärosätet berör frågorna samarbetet mellan de olika instanserna, vem som tillhandahåller VFU-platsen samt en fråga om interprofessionellt lärande (IPL).

3.3.1 Samarbetet mellan lärosätet och VFU-placeringar

Det är 17,5 procent av studenterna som svarat att samarbetet mellan lärosäte och VFU-placering inte fungerat bra. Det är nästan 16 procent som svarar att de inte vet hur samarbetet mellan lärosätet och VFU placeringarna fungerat.

Har samarbetet mellan lärosätet och dina VFU-placeringar varit bra?

Utdrag från studenternas kommentarer:

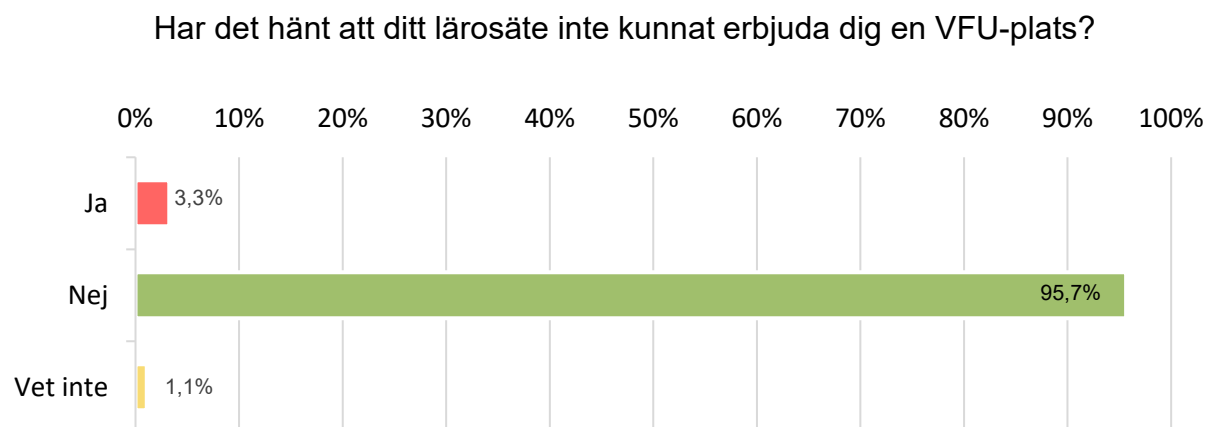
”Kontakten med skolan har till 90% fungerat bra undantag har varit inom psykiatrin där vi inte fått kontaktuppgifter till klinisk adjunkt. När jag väl fått tag på denna har det däremot fungerat bra.”

”Vad gäller samarbetet mellan lärosäte och VFU-placering fungerar det i regel bra, men det har hänt att man har kommit ut till sin placering och de, trots att man haft mailkontakt, inte har koll på att de ska ha studenter, var man ska vara, vilken handledare man ska ha eller vad som är syftet med VFU.”

”Jag mailade min handledare flera gånger utan svar. Av en händelse fick jag reda på av kursledare att min handledare hade slutat, och att jag hade fått en annan handledare. Detta ledde till att jag fick kontakt med min handledare och schema 4 dagar före VFU:n började. Någonstans stoppar informationen upp.”

3.3.2 Tillhandahållandet av VFU-plats

Bristen på VFU-platser har varit uppe för diskussion tidigare och Vårdförbundet Student har lyft tillgången på VFU-platser som avgörande för att klara kompetensförsörjningen. Eftersom tillgången på VFU-platser är begränsad händer det att studenter blir tilldelad VFU-plats utanför utbildningsorten eller att en placering delas upp mellan två olika vårdenheter. När vi ställt frågan om lärosätet inte kunnat erbjuda en VFU-plats så svarar de flesta drygt 96 procent nej. Det är endast 3,3 procent av studenterna som svarar att de inte fått en VFU-plats genom lärosätet.

Utdrag från studenternas kommentarer:

“Har alltid blivit erbjuden VFU-plats, men två gånger på kirurgisk avdelning istället för en gång medicin och en gång kirurgi som var tanken.”

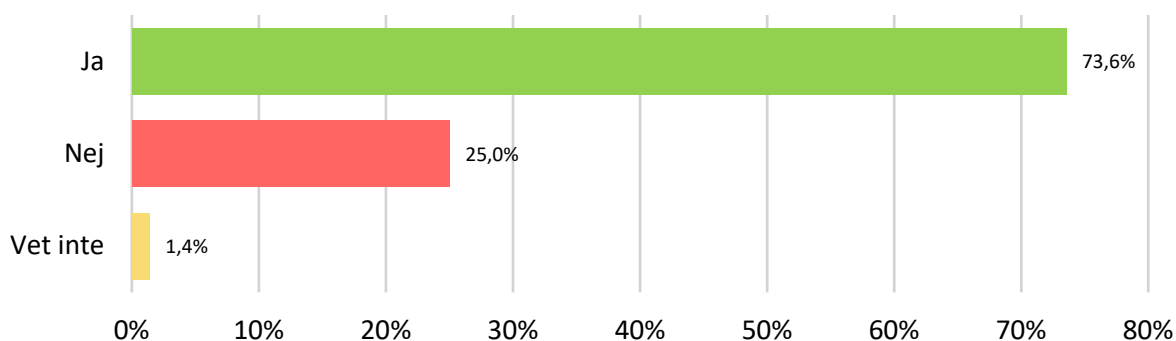
” Jag har alltid fått en placering inför VFU, men det har hänt flera gånger att platsen ändrats precis innan eller när man kommit dit. Skolan lämnar ofta över ansvaret på den enskilda studenten för att lösa problem gällande VFU.”

”Vfu på sjukhus är enligt kursplan 9 veckor. Pga. platsbrist för har jag istället fått vara på ett korttidsboende halva tiden dvs 4,5 veckor. På korttidsboenden var arbetsuppgifterna mestadels dokumentation. Sparsamt med patientkontakt...”

3.3.3 Möjlighet att samarbeta med andra yrkesgrupper

I vår undersökning är det 73,6 procent av studenterna som har upplevt att de fått samarbeta med andra yrkesgrupper eller studenter från andra utbildningar under VFU. I de öppna kommentarerna framkommer dock att man upplever att möjligheten till samarbete med andra studenter varit varierande. Det är främst andra yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården som studenterna mött under sina VFU-perioder.

Har du under dina VFU-perioder fått samarbeta med andra yrkesgrupper eller studenter från andra utbildningsprogram?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Har fått möjlighet att samarbeta med både undersköterskor, läkare, logoped, sjukgymnaster och arbetsterapeuter – väldigt lärorikt.”

”Samarbete med andra yrkesgrupper och studenter under termin 6”

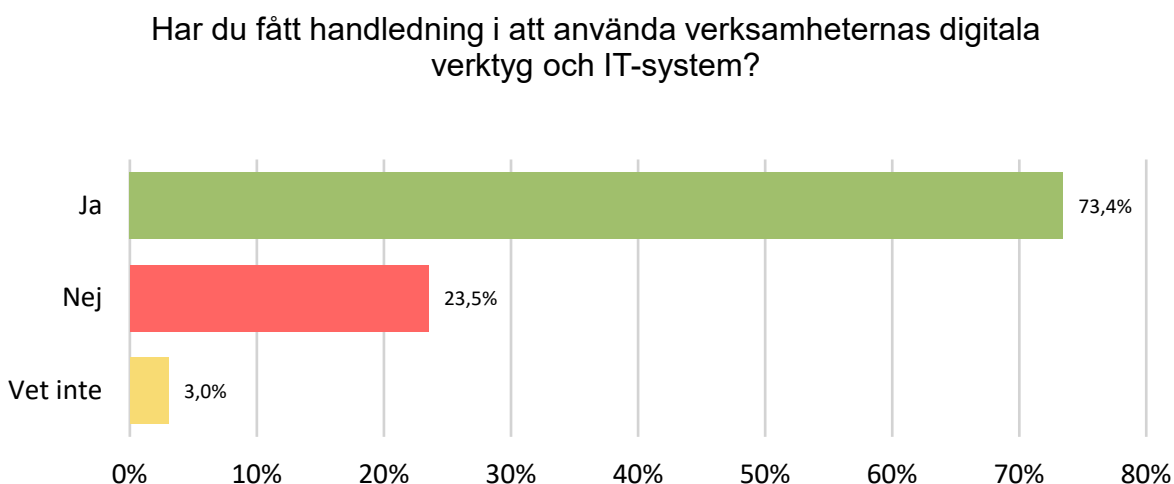
”Har fått samarbeta med undersköterskor, sjuksköterskor, läkare och röntgensjuksköterskor. Vissa praktiker har man samarbetat mer med andra yrkesgrupper än andra. Har inte varit något samarbete med studenter från andra utbildningsprogram under VFU.”

3.4Handledning

Handledning har varit ett stort fokusområde för Vårdförbundet Student under denna mandatperiod och vid skapandet av enkätfrågorna till årets VFU-Rapport. I följande avsnitt om handledning berörs handledningen kring digitala verktyg och IT-system, handledningens kvalitet, tid tillsammans med handledaren mm.

3.4.1Handledning kring digitala verktyg och IT-system

Majoriteten, drygt 74 procent, uppger att de har fått handledning i att använda verksamheternas digitala verktyg och IT-system under VFU. Studenternas kommentarer indikerar dock att det finns brister när det gäller handledningen för att lära sig dokumentera och hantera verksamheternas olika IT-system under VFU.

Utdrag från studenternas kommentarer:

”På vissa VFU-platser har nästan hälften av tiden gått innan allt var ordnat så jag kom in i datasystemet och kunde läsa/dokumentera”

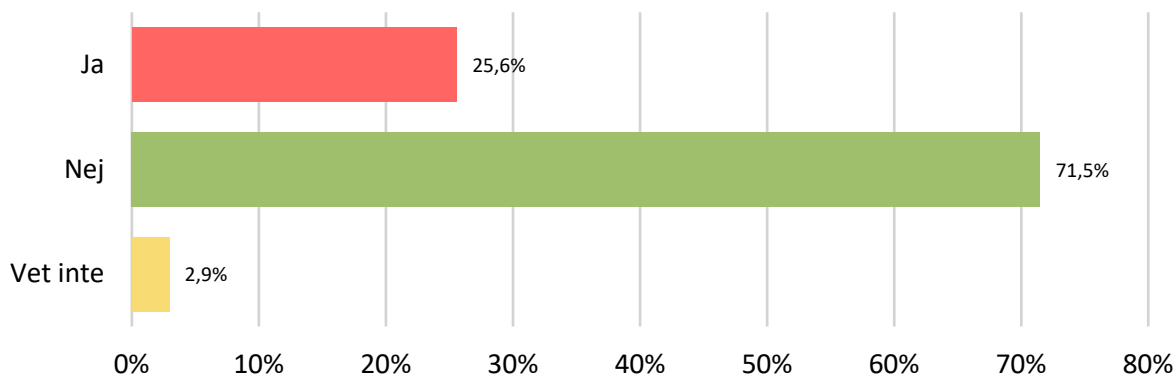
”Har jobbat med digitala verktyg och IT-system och har lärt mig dem därigenom, men aldrig riktigt fått en genomgång på VFU.”

”Handledare är ofta stressade och har inte tid att gå igenom digitala verktyg och IT-system, eller så får man som student gå med vikarier som inte bryr sig om att förklara saker eftersom studenter inte är deras ansvar. Många förväntar sig att studenter kan många saker när vi kommer ut på VFU så de tar sig inte tid att gå igenom saker.”

3.4.2Tillgången till handledare

Eftersom bristen på handledare inom hälso- och sjukvården varit aktuell i debatten ett antal år och också lyfts av Vårdförbundet Student fick studenterna frågan om någon VFU-placering saknat handledare. Drygt 26 procent av studenterna uppger att det har hänt att en VFU plats saknat handledare. I de öppna kommentarerna från studenterna framkommer det att handledarna många gånger har en för stressig arbetssituation för att hinna med studenterna. Flera gånger verkar orsaken vara brist på personal på en VFU-placering.

Har det hänt att en VFU-plats saknat handledare?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Första veckan på en tre veckors VFU plats var handledaren sjukskriven och ingen visste när hon skulle vara tillbaka. Fick ingen ersättare utan lämnades till vilken undersköterska som jobbade för dagen.”

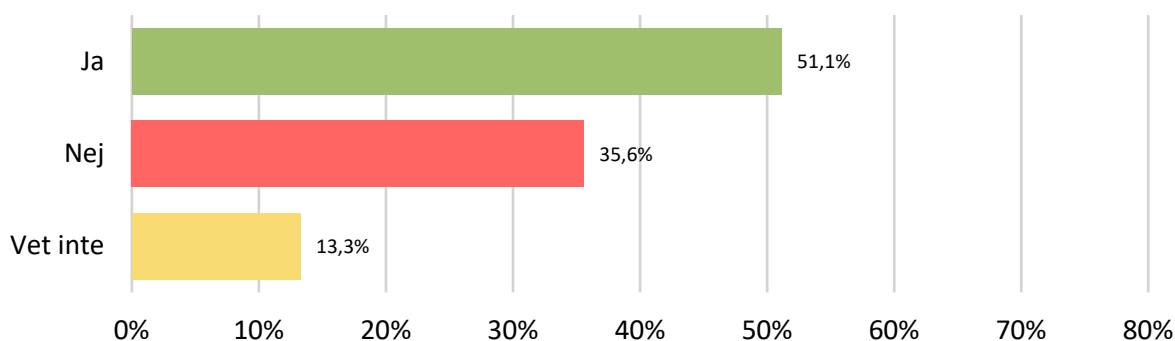
”Jag har haft VFU-handledare på praktikplatserna, men på den ena hade jag handledare som var lediga, hade semester, var sjuka, på utbildning, hade administrativ tjänst (där vi inte skulle gå med) osv. Så jag hade VFU-handledare, men de var inte på plats så vi kunde gå med dem.”

”Handledare för dagen har kunnat vara stafettsjuksköterskor som inte är förberedda på att vara handledare när de kommer till jobbet. Som student har jag då fått tagit väldigt mycket eget ansvar i att ta hand om patienter och fråga mig fram i både mitt eget arbetslag och andra arbetslag.”

3.4.3 Handledarnas kunskap om kursplanen

Vårdförbundet Student anser att en handledare bör ha kunskap om studenternas kursplan inför VFU. Det handlar om att vara förberedd och att ha en tydlig bild av vad studenterna förväntas uppnå under sina VFU-placeringar. Undersökningen visar att 35,6 procent av studenterna inte anser att handledarna haft kunskap om deras kursplan inför VFU. 13,3 procent av studenterna svarar att det inte vet om handledarna haft kunskap om kursplanen inför VFU.

Har handledarna haft kunskap om din kursplan inför din VFU-period?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Huvudhandledarna har haft kunskap om kursplanen, men handledaren för varje dag var olika och dessa hade troligtvis inte läst kursplanen. Det har varit nästan olika handledare varje dag men har inte sett det som något dåligt, utan man har fått se olika sätt att förhålla sig till arbetet”

”Det är inte alla handledare som har haft kunskap om min kursplan. Min upplevelse är att detta fungerar mycket sämre på kommunala placeringar.”

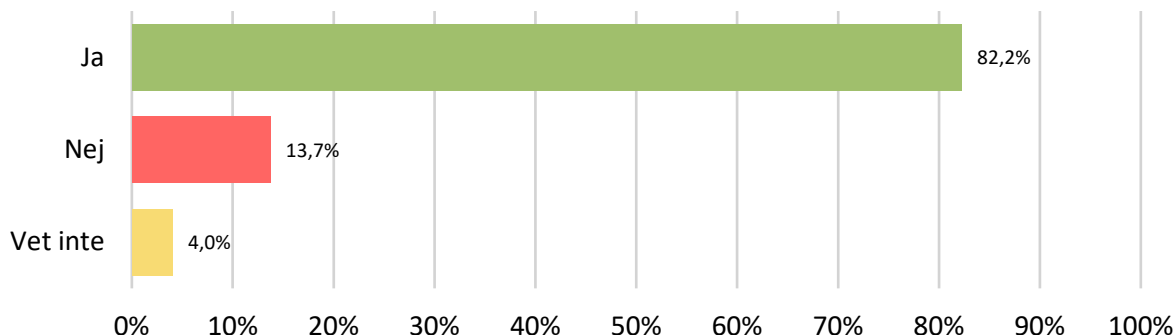
”Jag upplever att de flesta handledare har inte haft kunskap om min kursplan/kursmål. Dels kan det bero på att handledarna inte har varit förberedda/informerade innan vår ankomst. Dels att de varit dåligt på att läsa kursplan och krav som vi behöver uppfyllas innan. Vissa är nyexaminerade samt saknar kompetens för handledning...// Dessutom tar de inte hänsyn till studenternas förkunskap och erfarenhet.”

”Verksamheten behöver få mer stöd från högskolan för hur kursplanen är och vad som krävs av studenten gällande måluppfyllelse och seminarieuppgifter. Känns ibland som VFU:n och studiehandledningen är på två helt olika plan och inte kan kopplas ihop.”

3.4.4 Möjlighet till utveckling i studenternas profession

Vårdförbundet Student anser att studenter på VFU under handledning ska ges möjlighet till att reflektera och ta initiativ som gör att de utvecklas i sin profession. Det är därför positivt att 82,2 procent av studenterna svarar att de fått den möjligheten av sina handledare. Drygt 14 procent av studenterna upplever att handledarna inte givit dem möjlighet till att reflektera och ta initiativ som gjort att de utvecklats i professionen. En förutsättning för att skapa möjlighet för studenterna att ta initiativ och att reflektera under en VFU är att arbetet organiseras på ett sådant sätt att ansvar och befogenheter hänger ihop. Det innebär att handledarna har möjlighet att påverka förutsättningarna för det arbete de har ansvar för.

Har dina handledare givit dig möjlighet till att reflektera och ta initiativ som gjort att du utvecklats i din profession?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Stor skillnad mellan olika handledare! En del avsätter tid för reflektion och tar sitt uppdrag på allvar. Andra känns som att de inte riktigt har tid för en. Känner att min sjukhuspraktik och min psykiatripraktik inte gav mig utrymme till att reflektera och utveckla mig i mitt framtida yrke. Vid min psykiatri VFU brydde inte min handledare alls om mig och jag kände mig utnyttjad då jag fick göra saker som att diska och städa.”

”Vissa ställen har man knappt haft möjlighet att prata med handledaren. Vissa platser dirigerar handledaren en i vad man ska göra istället för att låta det ta längre tid så man kan fundera över varför.”

”Handledare för dagen har kunnat vara stafettsjuksköterskor som inte är förberedda på att vara handledare när de kommer till jobbet. Som student har jag då fått tagit väldigt mycket eget ansvar i att ta hand om patienter och fråga mig fram i både mitt eget arbetslag och andra arbetslag.”

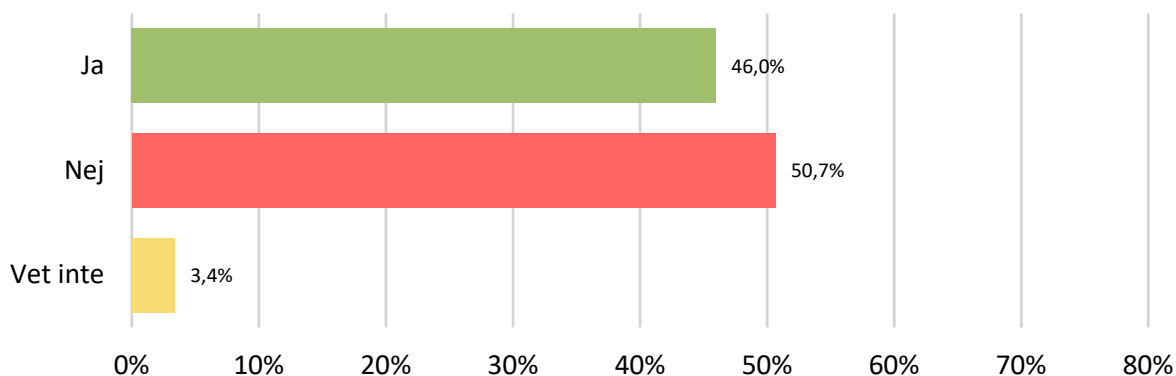
”Viss/-a personal/handledare har lite för stressigt för att riktigt hinna med studenterna tyvärr. Orsak verkar vara viss brist på personal på en del placeringar. Handledarna är av väldigt olika kvalitet. De som är bra är de som får tid att arbeta och utveckla inom sin funktion på ordinarie arbetstid. De har större engagemang”

3.4.5 Tid för reflektion med handledare

Hälften av studenterna (50,7 procent) upplever att det inte funnits tid avsatt för reflektion tillsammans med handledare under verksamhetsförlagda utbildning. När det inte fungerar beskriver studenter orsaken till detta som organisatoriska hinder och en för hög arbetsbelastning. Fler studenter måste få möjlighet att reflektera tillsammans med handledare under VFU. En allt för hög arbetsbelastning i verksamheten uppges vara en bidragande orsak till att reflektion tillsammans med handledare uteblir. Det finns också kommentarer som

beskriver att man som student alltid försöker att lyfta frågor och funderingar direkt i en situation om det behövs utan att det behöver finnas tid avsatt eller vara inplanerad.

Har det oftast funnits tid avsatt för reflektion med dina handledare?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Oftast har det varit dåligt med tid både för genomgång och reflektion med handledaren, då handledaren både haft sitt vanliga arbete att sköta plus 2 studenter som behöver introduceras och stöttas i olika moment. Jag förstår att det blir tufft för handledaren som ibland har väldigt mycket att göra och har svårt att hinna med det som ska göras, och sedan dessutom ta hand om två studenter.”

”Avsatt tid för reflektion med handledare upplevs sällan vara förenligt med arbetet i sjukhusmiljö. Detta på grund av hög arbetsbelastning för handledare. Däremot har handledare ofta varit flexibla och tillmötesgående så att kortare reflektioner kunnat föras under stando i arbetet.”

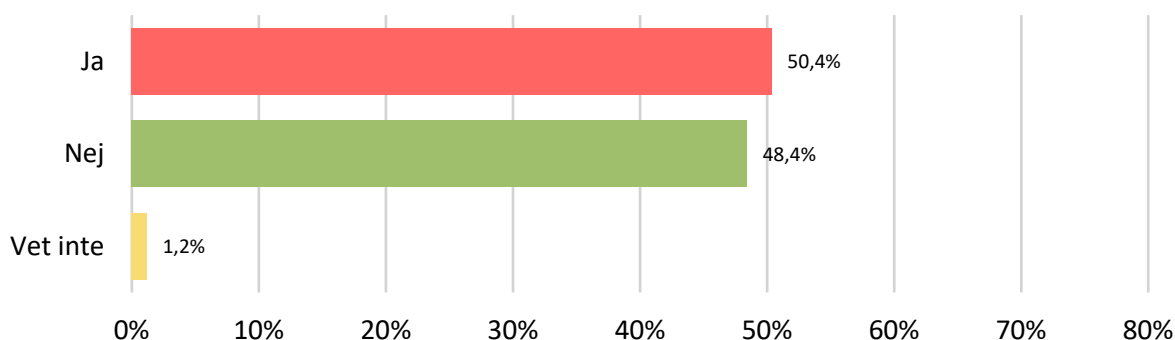
”Reflektera har jag kunnat göra med mina handledare utan problem. Däremot avsatt tid för reflektion med AKA har INTE fungerat alls.... Då de dragit ner en tjänst så hen är ensam så har det inte funnits tid för oss helt enkelt. Detta är INTE ok, dessa reflektionstider behöver vi verkligen.”

3.4.6 Antalet olika handledare

När vi frågat studenterna om de upplevt att de haft för många olika handledare under en VFU-placering svarar hälften av studenterna (50,4 procent) ja. Det är samtidigt 48 procent som uppger att de inte tycker att de haft för många handledare under någon av sina VFU-placeringar. För många olika handledare under en VFU kan upplevas som otryggt och bli ett hinder för studenternas inläring. Några studenter uppger också i de öppna kommentarerna att för många handledare skapar en osäkerhet inför bedömningsituationen.

Ett antal personer tar upp att det inte alltid är negativt med flera olika handledare under en VFU-placering, vilket bland annat uttrycks i kommentarerna från flera studenter. För många olika handledare under en VFU-placering eller en ny handledare varje dag under en VFU upplever de flesta studenterna som negativt. Det finns samtidigt goda argument för att ha olika handledare under VFU, då detta ger möjligheter att se olika arbetssätt och öppnar möjligheten att reflektera och lösa uppgifter där olika handledare bidrar med olika perspektiv och kunskaper.

Har du upplevt att du haft för många olika handledare under någon av dina VFU-placeringar?

Utdrag från studenternas kommentarer:

"Eftersom man oftast har nya handledare varje pass känns det svårt att få visa vad man kan."

" i andra praktiken hade jag alldeles FÖR många handledare (minst 7-8 st). Det påverkade mitt lärande på ett negativt sätt eftersom jag måste börja om från början alla gånger jag gick med ny handledare för att de inte kände mig hur jag fungerade, vad jag kunde och vad jag hade för erfarenhet samt hur mycket de kunde lita på mig och släppa mig fritt och utföra vissa arbetsuppgifter självständigt. Det var tidskrävande och tidsslöseri. Det hämmade mitt lärande."

"...Termin 3 innehöll 20 VFU pass. Under dessa 20 pass hade jag 15 olika handledare som alla saknade handledarutbildning och minst 4st kom från bemanningsföretag och jobbade ströpass på avdelningen. Ingen fyllde i min ILP då."

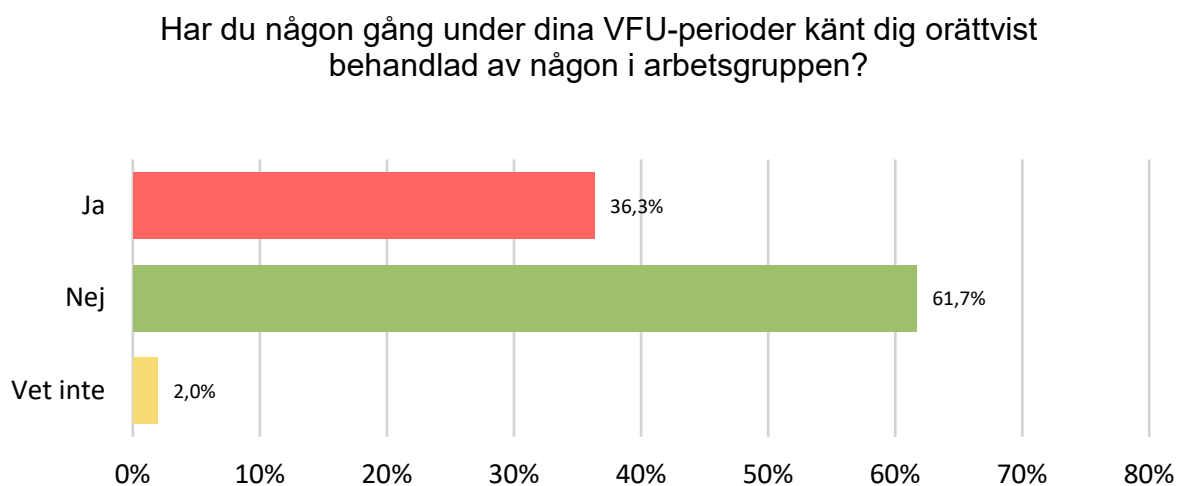
"Det är inte alltid negativt att ha många handledare. Man lär sig mycket och olika från olika handledare eftersom olika handledare har olika fokus och är expert på olika område som gynnar min utveckling och mitt lärande."

3.5 Arbetsmiljö

I detta avsnitt berörs studenternas arbetsmiljö och därmed även studenthälsan. Avsnittet tar upp frågor om bemötande på VFU-platsen, pendlingstider (som vi tidigare sett har varit ett problem) samt tid till vila och återhämtning.

3.5.1 Orättvis behandling

När det gäller bemötande från arbetsgruppen under VFU-placeringarna svarade 36,3 procent av studenterna att de någon gång under VFU känt sig orättvist behandlade av någon i arbetsgruppen. Det är glädjande att majoriteten, drygt 62 procent av studenterna, ändå upplever att de fått ett bra bemötande.

Utdrag från studenternas kommentarer:

”En VFU-placering har varit riktigt dålig men de andra har varit bra. Där kände jag mig orättvist behandlad och praktiken var väldigt rörig.”

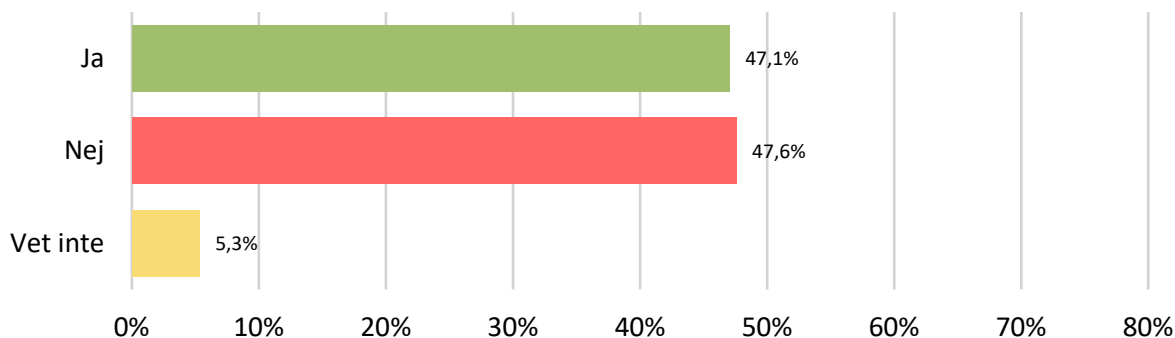
”Jag har blivit mycket respektfullt bemött av avdelningarnas/mottagningarnas personal under VFU-placeringarna!”

3.5.2 Vila och återhämtning

När det gäller frågan om vila och återhämtning under VFU-perioderna är det nästan lika stor andel av studenterna som upplever att de fått tillräcklig vila och återhämtning som de som upplever att de inte fått tillräcklig vila och återhämtning. Hälsosamma arbetstider under VFU med möjlighet till vila och återhämtning mellan arbetspassen är en nödvändig förutsättning för att studenterna ska kunna göra ett bra arbete. Det är också en förutsättning för att studenter ska kunna reflektera över nya kunskaper. Studenterna har fått möjlighet att ge egna kommentarer angående vila och återhämtning under VFU. Flertalet kommenterar att de

upplever många studieuppgifter och tentor utöver VFU som belastande. I övrigt framkommer att långa pendlingsavstånd i kombination med schemalaggnen kvällstur följt av dagstur med en tidig morgon som särskilt pressande och påfrestande.

Har du fått tillräcklig vila och återhämtning under dina VFU-perioder?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Jag fick verkligen inte tillräcklig vila och återhämtning under sjukhuspraktiken. Framförallt för att vi hade fullt upp som det var på praktiken och sedan skulle läsa massa teoretiskt också parallellt. Det räckte gott nog med att bara vara på praktiken med alla nya lärdomar och intryck man fick där, samt de seminarier vi hade på praktikplatsen. Att behöva tänka på teoretiska studier så fort man kom hem var jättejobbigt, man fick aldrig vara "ledig". Trots att jag hade jätteroligt på praktiken var jag helt slutkörd och mådde riktigt psykiskt dåligt när praktiken väl var över, helt sönderstressad, sömnproblem och ångest.”

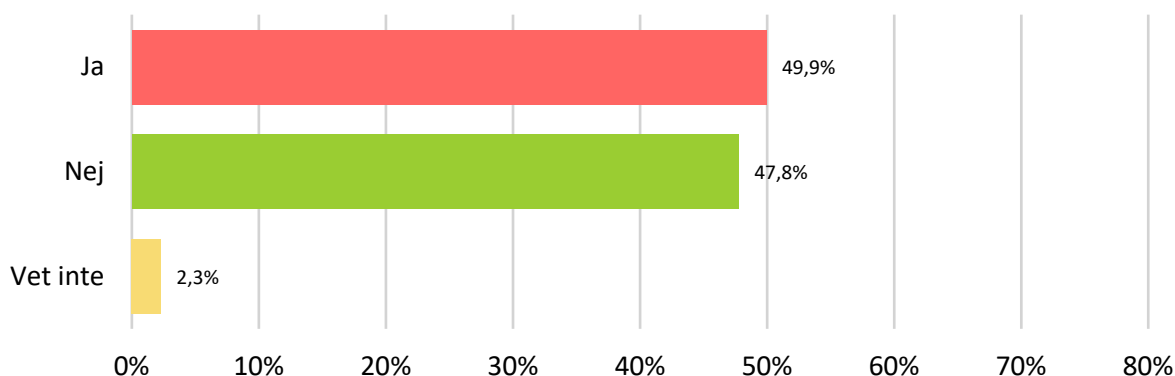
”Både ja och nej gällande vila och återhämtning. Det har känts okej att köra kvällstur ena dagen och sedan dagtur dagen efter. Problemet har varit att vi studenter alltid har ganska stora sidoarbeten/rapporter som måste göras under VFU perioden, vilket är ganska jobbigt psykiskt då man tänker på de efter VFU och inte kan riktigt slappna av. VFU-perioderna är komprimerade och det krävs nu 36h per vecka under 8 veckor. Under denna tiden skall även läkemedelsberäkning samt 2 inlämningsuppgifter skrivas vilket inte ger mycket möjlighet till återhämtning. Mina VFU-perioder har varit nästan ohållbart stressiga och det enda som har tillåtit mig att klara den pressen är de fantastiska handledare jag haft som har sett till att praktiken känts trygg.”

”Det finns ingen tid till vila under VFU först måste minst 32 timmar per vecka av praktik genomföras och det finns 28 olika kriterier som måste uppfyllas under praktikperioden för att få godkänt samt finns oftast 2 eller 3 teoretiska inlämningsuppgifter som ska göras utanför dessa 32 timmar vecka. Det blir alltid över 50 timmar i veckan, ibland blir det ännu fler timmar per vecka under VFU:n. Om du blir sjuk och missar en dag kan du bli underkänd på hela praktiken för du inte lyckats samla ihop tillräckligt många timmar...”

3.5.3 Utnyttjandet av studenterna som extrapersonal

Det är drygt hälften av studenterna i undersökningen (49,9 procent) som uppger att de någon gång känt sig utnyttjade som extrapersonal under VFU. Flertalet kommenterar att de vid bristande bemanning och hög arbetsbelastning fått utföra arbetssysslor och uppgifter i verksamheten som en anställd extrapersonal. Vi såg också att flera av de svarande uppger att de ofta fått bidra med sina kunskaper och erfarenheter ifrån att de tidigare har arbetat som undersköterska.

Har du någon gång känt att du utnyttjats som extra personal?

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Jag har vid tidigare VFU fått både känna att vara utnyttjad som extra personal och orättvist behandlad. I samband med det höga flödet när folk valde att utnyttja mig som extrapersonal – där fanns det ingen tid för varken återhämtning eller reflektion. Jag kände att jag kunde få lön i så fall. Anser det dock inte vara handledarnas fel, de slits ut med utav deras chefer.”

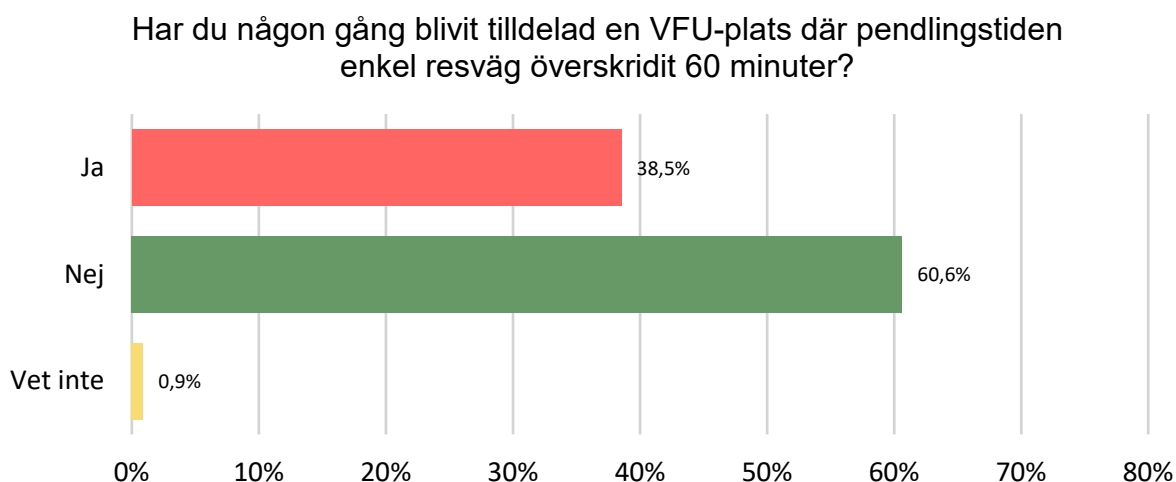
”Ofta händer det att man slängs in som extra personal för att täcka upp vid brist på personal, ofta är det inte full bemanning på VFU-platserna.”

”Man behandlas ibland som extra personal, man har dåligt med tid att hinna smälta och reflektera och ja, det finns dagar när man kl 15.30 inser att man inte varit på toa sedan innan kl 07 när passet börjat.”

3.5.4 Pendlingstider över 60 minuter

Att villkoren för studenter under VFU variera vet Vårdförbundet Student sedan tidigare års undersökningar. Det har handlat om VFU-placeringar med långa resvägar som medfört extrakostnader för resor och dubbelbosättning utan ekonomisk ersättning från universitet eller högskola. Av de studenter som svarat på enkäten i år uppger nästan 40 procent att de någon gång blivit tilldelade en VFU-plats där pendlingstiden enkel resväg överskridit 60 minuter. Långa pendlingstider är påfrestande och blir förstas extra ansträngande om detta kombineras

med obekväma arbetstider samtidigt som krävande studieuppgifter från lärosätet väntar. Tillsammans påverkar det studenternas ork, vilket kan leda till sämre möjlighet att prestera.

Utdrag från studenternas kommentarer:

”Jag fick praktikplats i en ort där jag måste pendla ca en och en halv timme (enkel resa), tur och retur blir det tre timmar. Man får inte räkna bort restider från praktiktider. Med andra ord måste jag göra praktik 35 timmar/vecka plus 15 timmars restider. Trots att praktiken där är bra och väldigt givande (värd mödan) med det är rätt jobbigt att måste kliva upp kl. 4 och ha långa resor varje dag. Man är helt slut efter praktikdagen.”

“Då jag har lite längre till en av mina VFU platser (1.5 tim enkel väg) så blir det svårt m tiden att kunna vila när resan tar tid, schemat kan innebära kvällspass för att sedan gå dag dagen efter och samtidigt ha uppgifter från skolan”

”Det har alltid funnits platser inom regionen, men i flera fall så har det blivit att man fått pendla enkelresa över 60 min.”

”Har fått bra VFU platser geografiskt sätt. Oftast 50 min pendling”

4 Metod

Undersökningen har genomförts genom en webbenkät. Enkäten var möjlig att besvara under februari-mars månad 2019. Flera påminnelser skickades också ut under perioden.

Definitioner

I rapporten benämns högskolor och universitet även som lärosäte.

Urval & svarsfrekvens

Webbenkäten har skickats till samtliga medlemmar i Vårdförbundet Student som går den från den fjärde till sista terminen på utbildningarna till sjuksköterska, röntgensjuksköterska och biomedicinsk analytiker. Kravet har också varit att studenten har en registrerad e-postadress i Vårdförbundets medlemsregister. Undersökningen är alltså inte en totalundersökning sett till samtliga studenter på de aktuella utbildningarna. Däremot utgör studien i princip en totalundersökning bland de studerande som är medlemmar i Vårdförbundet Student. Nedan anges motsvarande siffror från förra årets undersökning inom parentes.

Undersökningen skickades till 4 906 (5 848) studerande runt om i Sverige. 920 (1 218) studenter valde att besvara enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 19 procent (21 procent). Inga frågor, förutom om lärosäte, var obligatoriska att besvara i formuläret för att komma vidare. Det innebär att antalet svar per fråga ibland kan understiga 920 personer.

Mottagare	Svarande	Svarsfrekvens
4 906	920	19%

Flest studerande finns på sjuksköterskeutbildningen, vilket också återspeglas i svarsfördelningen.

Svar fördelat på utbildningar	Andel
Sjuksköterska	90 %
Röntgensjuksköterska	4 %
Biomedicinsk analytiker	6 %

Bortfall

På grund av ett tekniskt fel har vi inte kunnat analysera alla de faktorer vi tidigare år kontrollerat för bortfallet. Det vill säga skillnader i egenskaper mellan de som svarat på enkäten och den totala populationen av studenter, som exempelvis kön, ålder och examensår. Sett till parametrar vi kunnat kontrollera (exempelvis svarsfrekvens per lärosäte) och att svaren jämfört med tidigare år inte uppvisat några avvikande mönster, bedömer vi ändå att studien bör kunna anses ge en bra bild av hur medlemmarna i Vårdförbundet Student generellt ser på sin VFU.

VFU-ranking

Rankingen av årets VFU-placeringar, baseras på frågan ”Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar?”. 920 (1 131) studenter svarade på rankingfrågan. Överlag fick VFU-placeringarna ett gott betyg, med ett medelvärde på 4,48 (4,30) på en skala från 1–6.

Uppdraget

VFU-rankingen och tillhörande rapport har tagits fram på uppdrag av Vårdförbundet Student i samarbete med utredare Jonas Vallgård, Vårdstrategiska enheten och handläggare Anna-Karin Ulander, Vårdstrategiska enheten.

5 Vårdförbundet Students VFU-ranking 2019

Rankingen av årets VFU-placeringar baseras likt tidigare år på frågan:

”Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar?”.

920 studentmedlemmar i Vårdförbundet spridda på 25 olika universitet och högskolor besvarade frågan. Sistaårsstudenter, samt studenter på termin fyra och fem fick möjlighet att delta i undersökningen.

VFU-placeringarna fick generellt ett bra betyg. Poängmedelvärdet för alla studieorter var 4,48 på en skala från 1–6, där sex var högsta betyg. Glädjande var också att det i år bröts en fallande trend med sjunkande poängsnitt. Föregående års poängsnitt var 4,27 (2018) respektive 4,39 (2017).

Årets vinnare

Högskolan Kristianstad är det lärosäte som under 2018–2019, enligt studenternas omdömen, genomgående haft de bästa VFU-placeringarna. På andraplats hittar vi åter Högskolan i Halmstad (som nu varit på prispallen tre år i rad) och tredjeplats går till Jönköping University.

1	Högskolan Kristianstad
2	Högskolan i Halmstad
3	Jönköping University

Andra högskolor som i snitt fått särskilt gott betyg och inte ligger långt efter är Blekinge tekniska högskola (förra årets tredjeplats), Högskolan i Gävle, Luleå tekniska universitet samt Högskolan i Väst.

I årets VFU-ranking har vi likt förra året valt att fokusera på lärosätena som fått bäst omdömen. Vi presenterar därför inga placeringar för övriga lärosäten. Andra lärosäten ligger dock tätt bakom medaljörerna och lärosätenas sammanlagda poängmedelvärde i år var över 4,0.

6 Slutsats

6.1 Studenternas förslag på förbättringar av den verksamhetsförlagda utbildningen

Studenternas positiva inställning till den verksamhetsförlagda utbildningen är ett glädjande resultat. Men problemen studenterna beskriver ger en signal om att VFU kan och bör förbättras. Undersökningen visar att studenterna vill ha fler handledare med handledarutbildning, bättre kommunikation mellan lärosäte och verksamhet, och bättre möjlighet för vila och återhämtning genom bättre balans i antal studieuppgifter från lärosätet under VFU. Studenternas förbättringsförslag är de nedan följande.

Fler handledare med handledarutbildning och förbättring av handledarnas förutsättningar att genomföra uppdraget

Studenternas förslag kring handledning handlar om att det behövs fler handledare, fler med handledarutbildning och handledarmodeller med huvudhandledare. Handledare måste få bättre förutsättningar i tjänsten. Studenterna anser att många VFU-handledare idag har för låga kunskaper om kursplaner, lärandemål samt bedömningskriterier. Verksamheterna borde erbjuda en bättre kontinuitet i handledningen för att minska osäkra bedömningar. Möjligheten att få återkoppling och tid för reflektion tillsammans med handledarna prioriteras många gånger bort. I dag saknar många verksamheter rätt förutsättningar för att ta emot studenter och flera studenter riskerar VFU-placeringar som på grund av personalbrist har svårt att tillgodose studentens behov av handledning och reflektion. Det händer idag att studenter blir extrapersonal i utsatta verksamheter.

Bättre samverkan mellan universitet, högskolor och verksamhet

Det måste tillhandahållas bättre information inför VFU, där tillgång till schema och placering ges i god tid. Studenterna anser också att verksamheterna ska vara bättre förberedda inför att de tar emot studenter. Ingen ska behöva komma till en placering som är ovetandes om en. Det handlar om att lärosäten samarbetar och kommunicerar bättre med VFU-platserna inför, under och efter en VFU period.

Bättre möjlighet för vila och återhämtning under VFU

Många studenter beskriver att möjligheten till vila och återhämtning under VFU måste öka. En bättre balans i antalet studieuppgifter från lärosätet samtidigt som studieuppgifterna integreras i schemat lyfts fram som förslag från studenterna. Långa pendlingssträckor i kombination med krävande studieuppgifter från lärosätet påverkar studenternas upplevelse av VFU negativt och bidrar till stress.

Mer VFU och praktisk träning i utbildningen

I svaren från studenterna lyfter många att utbildningarna kan bli bättre på att förbereda studenterna i de praktiska momenten inför VFU än vad som sker idag. Tillgången till kliniska träningscentrum och antalet tillfällen med praktisk träning inför VFU önskas. Många studenter anser att VFU-tillfällena kan bli både längre och fler.

Bättre stöd från lärosätet till studenter på VFU

När problemen uppstår under VFU måste lärosätena bli bättre på att stödja sina studenter. I svaren från studenterna framgår att lärosätena inte vågar ställa krav på verksamheterna och att det många gånger inte vidtagits åtgärder trots studenternas klagomål. Ifall problem uppstår mellan student och handledare måste lärosätet erbjuda bättre stöd. Även inför en VFU-placering kan studenter erbjudas bättre stöd och information gällande reseersättning, hjälp med boende och kommunikationen. I vissa fall handlar det om att lärosätet behöver vara synligt under VFU genom besök på plats för att därigenom fånga upp eventuella problem, till exempel vid bristande handledning eller bemötande.

6.2 Vårdförbundet Students förslag på förbättringar av den verksamhetsförlagda utbildningen

Vårdförbundet Students syfte med undersökningen var att kartlägga studenternas upplevelser av den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) både vad det gäller innehåll och genomförande. Vi ville också att rapporten skulle kunna fungera som ett bra underlag för fortsatta diskussioner med universitet och högskolor kring vikten av den verksamhetsförlagda utbildning och dess villkor. Slutligen vill vi ge förslag till förbättringar och därigenom bidra till en höjning av utbildningskvaliteten för Vårdförbundets professioner.

Förberedelser inför VFU

Många av studenterna kände sig teoretiskt väl förberedda inför VFU. Detta är ett väldigt positivt resultat. Däremot tyckte runt en tredjedel att de praktiska kunskaperna var bristande. Detta är något som Vårdförbundet Student anser borde vara lösbart genom att lärosätet tillhandahåller mer praktisk färdighetsträning, t ex på kliniska träningscentrum.

Oroande var också studenternas svar på tillgången till schemat, då många inte hade fått detta i god tid innan VFU. Eftersom VFU är en del av studenternas studieplan bör den innefattas av Arbetstidslagen 12§ *"Alla arbetsgivare som anlitar arbetstagare till arbete annat än tillfälligt ska lämna arbetstagarna besked om ändringar i fråga om den ordinarie arbetstidens och jourtidens förläggning minst två veckor i förväg. Sådant besked får dock lämnas kortare tid i förväg, om verksamhetens art eller händelser som inte har kunnat förutses ger anledning till det."* Idag finns det en brist på VFU-platser i ett större antal regioner i Sverige och handledare får ofta inte mycket tid avsatt för studenternas scheman. Vårdförbundet Student anser att det därför är viktigt att handledare får tid för detta så att schemat och upplägget av VFU kan förberedas i god tid för studenters ankomst till sin VFU-plats. Studentstyrelsen menar att det bör ställas krav på att högskolor och VFU-platser håller löften om schemaläggning enligt Arbetstidslagen.

Samverkan mellan VFU-platsen och lärosätet

Kvaliteten av VFU beror även i stor grad på samarbetet mellan den kliniska verksamheten och lärosätet. Lärosätet måste i högre grad ta ansvar för kvaliteten på VFU tillsammans med verksamheten, dvs VFU-platserna. Studenterna måste få stöd i att få en handledare tilldelad, lärosätena måste erhålla VFU-plats och lärosätet ska ansvara för att upprätta kontakt och informera verksamheterna.

Även det interprofessionella samarbetet måste samordnas bättre av lärosätena. Det räcker inte att studenterna endast träffar på andra professioner under sin VFU, det är av yttersta vikt att lärosätena tillsammans med verksamheterna integrerar interprofessionellt lärande och samverkan under hela utbildningen både teoretiskt och praktiskt.

Handledning

Tillgången till handledare vet vi sedan tidigare är ett problem, så även i år. Studenterna har dessutom ofta för många olika handledare och är tveksamma om alla har tillräcklig kunskap inom handledning. Handledare får inte rätt resurser och förutsättningar i sin roll eftersom varken handledarutbildning eller tid för reflektion med studenterna tillhandahålls. Tid för daglig eller regelbunden reflektion tillsammans med sin handledare är ett viktigt moment för

inlärnin g och tidigare rapporter har visat att det spelar en viktig roll i hur studenten upplever sin VFU. Reflektionen ger studenten en ytterligare chans att tillsammans med sin handledare analysera och skapa en djupare förståelse för sin prestation och profession samt för att kunna ta egna initiativ i framtiden. Vårdförbundet Student vill se en bättre organisering och resursfördelning till handledare hos verksamheterna.Handledning ska dessutom utgöra en tydlig karriärväg. Studenterna måste få en huvudhandledare som studenten kan vända sig till och som är ansvarig för bedömningen.

Arbetsmiljö

En viktig del av arbetsmiljön är bemötandet under VFU. Det är viktigt att VFU-platsen har fått information och är förberedd inför mottagandet av studenter. Det är helt oacceptabelt att använda studenter som extrapersonal under VFU oavsett hur stor personalbrist som råder. Det är ej patientsäkert och leder till sämre inlärnin g för studenten.

En annan patientsäkerhetsfråga är vila och återhämtning. För att kunna arbeta patientsäkert samt för att kunna inhämta tillräckligt med kunskap är detta viktigt för studenterna. Vården är i stort behov av framtidens personal och därför är det av stor vikt att värna om studenthälsan i allra högsta grad.

Vårdförbundet Student är medveten om att bristen på vårdpersonal även leder till brist på VFU-platser vilket i sin tur resulterar i att studenter får placeringar långt från deras hem. Däremot tror vi att studenter får bättre förutsättningar att hantera de långa pendlingssträckorna genom tillgång till sina scheman i god tid.

Vårdförbundet Student vill att följande punkter prioriteras

- Studenter ska ha rätt till en handledare som genomgått en högskoleutbildning på minst 7,5 högskolepoäng kopplat till handledning.
- Handledare ska få tid avsatt för handledning och reflektion tillsammans med studenten.
- Handledare ska få tid och möjlighet att förbereda sig inför VFU-perioden samt få tillgång till studentens kursplan i god tid.
- Studenterna ska få tillgång till sitt schema två veckor i förväg
- Studenterna ska få tid för vila och återhämtning under VFU
- Studenterna ska ej bli utnyttjade som extrapersonal under sin VFU
- En ökad samverkan mellan universitet, högskolor och klinisk verksamhet

Vårdförbundet är ett växande yrkesförbund som samlar över 114 000 sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker och röntgensjuksköterskor. Tillsammans utvecklar vi våra arbetsvillkor, professioner och vården. Vi är vården!